

SAMRØÐA

Kvinnur valdu fyrstu ferð í 1918

Sambært grundlógarbroyting í 1915 fingtu kvinnur í Danmark og Føroyum valrætt. Valrættur fyri kvinnur í Føroyum varð staðfestur árið eftir, í 1916. Fyrstu ferð kvinnur valdu á vali í Føroyum var annars til fólkaatkvøðuna um rúsdrekkabannið í 1907. Fyrstu ferð kvinnur sluppu at velja á løgtingsvali var 24. apríl í 1918. Tá vóru bara tveir flokkar í Føroyum, Sambandsflokkurin og Sjálvstýrisflokkurin. Síðani floksbýtið á tingi í 1906 hevð Sambandsflokkurin altíð verið størstur, hóast onkuntið stóð á jøvnum. Men á fyrsta valinum, tá kvinnurnar fingtu valrætt, var Sjálvstýrisflokkurin tann størsti. Tá vórðu valdir 11 sjálvstýrismenn á ting og níggju sambandsmenn. Hetta er fyrstu og einastu ferð, at Sjálvstýrisflokkurin hevur verið størsti flokkur á tingi og einastu ferð, at hann hevur havt reinan meiriluta á tingi.

Jona Henriksen fyrsta kvinna á tingi

Tá kvinnuárið var í 1975 tók fyrsta kvinna fast sæti á løgtingi. Tað var Jona Henriksen, sum umboðaði Javnaðarflokkin. Hon tók sæti sum eykafólk fyri Jákup Lindenskov, landsstýrismann. Tað var ikki fyrr enn í 1996, at tingfólk, sum koma í landsstýrið, sambært lóg skulu leggja tingessin frá sær. Men tað var siðvenja frammanundan, hóast allir landsstýrismenn ikki gjørdtu tað. Soleiðis gjørdist Jona Henriksen fyrsta kvinna við føstum sæti á tingi. Á valinum í 1978 vóru fyrstu kvinnur valdar á ting. Tær vóru Jona Henriksen úr Javnaðarflokkinum og Karin Kjølbro úr Tjóðveldisflokkinum.

Finnbogadóttir skal hugleiða um hendan vakra dagin í Norðurstovu. – Jamen tað kann als ikki samanberast, sigur hon við glógvandi eygum.

– Dagsins kvinnur hava sjálvsálit. Tær vita, at tær eru akkurát líka klókar og dugnaligar sum menn, sigur Vigdis.

Í hennara fyrstu tíð sum stríðskvinna fyri javnstøðu merkti Vigdis, at kvinnur sóu sær sjálvar onkursvegna út frá tí mynd, sum heimurin hevði av kvinnum.

– Tað vóru kanska heili 50 prosent av heimsins íbúgvum, sum hildu, at kvinnur vóru verri fyri intellektuelt enn menn, so tað er einki løgið í tí, greiður Vigdis frá.

Men í dag er støðan broytt. Í dag eru kvinnur í leiðandi postum og við valdið bæði í Íslandi og í Føroyum, hóast málið enn ikki er rokkið.

– Tað eru 100 ár síðani kvinnur fingtu valrætt. Men fyrstu 60 árin í Íslandi megnaðu vit ikki at fáa

fleiri enn trýggjar kvinnur valdar í Altingið. Í dag eru 40 prosent av Altingslimunum kvinnur, sigur Vigdis.

Og kvinnurnar hava broytt samfelagið bara til tað betra, spyrt tú Vigdis Finnbogadóttir.

– Tað sigur seg sjálvt, at helm-ingurin av heimsins íbúgvum eisini má verða umboðaður har, sum valdið liggur. Uttan kvinnur fáa vit eitt sera fátækt samfelag, heldur Vigdis fyri.

Mál og mentan binda okkum saman

Føroyingar og íslendingar hava eitt serstakt tilknýti til hvørt annað. Ella soleiðis verður altíð sagt. Og soleiðis er tað avgjørt eisini, sambært Vigdis Finnbogadóttir. Hon hevur ein serstaka tokka til Føroyar.

– Vit finna okkara tilknýti í søgu okkara. Vit eru brøðratjóðir, systkin í heiminum, og vit hava varðveitt okkara felags mentan á

mangan hátt, greiður Vigdis frá.

Eftir hennara tykki eru Føroyar og Íslandi perlur í heiminum, sum hava bygt síni slott og katedralar í sterkum søgum um víkingar og forfedrar.

– Føroyar og Ísland hava sterkar søgur, og vit kenna og viðurkenna okkara fortíð. Vit hava 1000 ára søgu aftan fyri okkum, og hava í stóran mun varðveitt okkara uppruna mentan. Hetta ger okkum til serstakar gimsteinar í alheims høpi, heldur Vigdis.

Í samband við vitjanina skal Vigdis halda ein fyrilestur í Læraraskúlahøllini sama dag, sum vit prátta yvir ein kaffimunn, áðrenn leiðin gongur víðari. Undir yvirskriftini »Vit eru sterkari enn vit halda«, fer Vigdis at hugleiða um hennara hjartamál – mentan, granskning, mál, javnstøðu og annað.

Men hvat meinara hon við »Vit eru sterkari enn vit halda?«

– Føroyingar og íslendingar halda, at vit eru veik, tí vit eru vit-

andi um, at vit helst ongantið verða heimsins nalvi. Tað eru vit ov smá til. Men júst tað, at vit ikki eru í eins stórum vanda fyri kríggi og líknandi ger, at vit nettup standa sterk í heimshøpi, greiður Vigdis frá.

Høvuðsorsøkin til, at Vigdis Finnbogadóttir situr í Norðurstovu hendan fagra dagin í oktober er, tí hon vil takka føroyingurin fyri stuðul í Mál og mentanarstovnin í Íslandi, sum Vigdis hevur sett á stovn.

Visjónin handan stovnin er, at hann skal vera ein miðdepil fyri alheims mál og mentan. Har skulu granskarar granska í ymiskum málum og mentanum. Stovnurin skal ganga á odda í at skilja og virða tvørtur um landamørk, og upplýsingar skulu vera lætt tilgongiligar fyri ein hvønn vitjandi, sum vil vita meira um eitt hvørt land og tess mál og mentan.

– Tað er umvegis mál og mentan, at vit fáa virðing og skapa forstáls

fyri hvørjum øðrum, heldur Vigdis Finnbogadóttir fyri.

»Eg vil heldur hava ein mál og mentanarstovn eftir mær, enn ein bronsufigur av mær á einum hesti mitt í Reykjavík«, helt Vigdis fyri, tá ið umboð fyri Fróðskaparsetrið hitti hana á somu vitjan. Og júst tað er tað, sum brennur ígjøgnum hendan fagra dagin í Havn. Vigdis Finnbogadóttir hevur ein kærleika fyri fólki, fyri mentan og fyri forstáls millum tey, sum í dag ikki skilja hvørt annað.

Sterki stríðsandin í Vigdis Finnbogadóttir er undir ongum umstøðum slóknaður, hóast tað nú eru næstan 20 ár síðani, at hon takkaði fyri seg um íslendski forseti. Leið hennara síðani hevur tó ikki verið minni imponerandi, og eingin ivi er um, at hendan kvinnan fer at stríðast fyri javnstøðu millum menn og kvinnur, javnstøðu millum alheimsborgarar og javnstøðu millum lond so leingi hon stendur á beinunum.